Nijmegen

Postadres
Gemeente Nijmegen
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Bezoekadres
Korte Nieuwstraat 6
6511 PP Nijmegen

T 14 024
nijmegen.nl

Contactpersoon
Esther Zijlstra
e.zijlstra@nijmegen.nl
T 0627051100

Ons kenmerk
E21.001382

Aan de fracties van Groen Links en Partij voor de Dieren
t.a.v. de heren J. Bos-Coenraad, F. Zouay en
mevrouw E. Lauret

Datum 15 juni 2021
Onderwerp Beantwoording schriftelijke vragen – Gemeente undercover op de socials?

Geachte heren J. Bos-Coenraad, F. Zouay en
mevrouw E. Lauret,

Naar aanleiding van de publicatie in de Volkskrant over het rapport: “Black box van gemeentelijke online monitoring” van de Hogeschool Stenden en de Universiteit Groningen stelt u een aantal artikel 39 vragen met als onderwerp “Gemeente undercover op de socials?”. In deze brief geven wij antwoord op deze vragen, voorafgegaan door enkele algemene opmerkingen over dit onderwerp.

De wereld wordt snel steeds meer digitaal. De manier waarop gemeente Nijmegen haar werkzaamheden uitvoert past zich aan deze veranderende wereld aan. Gemeente Nijmegen wil zich blijven ontwikkelen en verbeteren, ook naar aanleiding van het hier boven genoemde rapport met betrekking tot online monitoring.
Wel hechten we er aan naar aanleiding van de publicatie van de Volkskrant vooraf een punt te verduidelijken. Er is een verschil tussen enerzijds het aannemen van een valse (afgeschermde) identiteit om informatie te achterhalen die anders verborgen zou zijn gebleven, en anderzijds het raadplegen van publiek toegankelijke informatie, waarbij de identiteit wordt afgeschermd alleen ter bescherming van de veiligheid van de medewerkers.

Uit inventarisatie is gebleken dat er op verschillende afdelingen gebruik wordt gemaakt van het tweede. De gemeente maakt geen gebruik van het eerste. Bij de beantwoording van de vragen zullen we specifiek ingaan op de bewuste afdelingen.

Beantwoording van de vragen

1. *Kan het college de doeleinden waarvoor nepaccounts worden gebruikt in meer detail specificeren, daarbij aangeven welke ethische belangenafweging daarbij wordt gemaakt, en of het college dit gebruik per doeleinde wil voortzetten? Wat voor soort informatie die op deze wijze is verkregen (politie en inlichtingendiensten uitgezonderd) heeft de gemeente van onze inwoners opgeslagen, en hoe wil het college erop toezien dat burgers het recht behouden om vergeten te worden?*

   Een drietal afdelingen maken gebruik van functioneel anonieme accounts: Publiekszaken, Veiligheid en Zorg & Inkomen.

Publiekszaken:
Adresonderzoek ter bestrijding van adresfraude vindt plaats in het kader van de Wet BRP (Basisregistratie personen). De stappen in het onderzoek zijn voorgeschreven door de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens in de Circulaire Adresonderzoek. In een adresonderzoek kan in uitzonderlijke situaties internetonderzoek plaatsvinden. Aanvullend op de jaarlijks lopende 2200 adresonderzoeken, hebben in totaal 15 losse Facebook opzoekacties plaatsgevonden. Vanuit onze accounts versturen wij geen vriendschapsverzoeken en we bekijken alleen openbare informatie. Ook worden er geen social media gegevens vastgelegd in een onderzoeksrapport.

Veiligheid:
Binnen het programma Veiligheid wordt in het kader van de Wet Bibob (Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur), ondermijning en openbare orde (of bij ernstige vrees voor het ontstaan daarvan) gebruikgemaakt van accounts om eenmalig signalen te checken. Dit slechts in uitzonderlijke gevallen en als ultimum remedie. Het gaat hier om gerichte zoekacties op basis van een signaal. Deze worden uitgevoerd op het moment dat andere manieren om het signaal te bevestigen/ontkrachten niet mogelijk zijn gebleken. Het gaat jaarlijks om circa 10 signalen via Facebook. Deze informatie wordt niet gebruikt als bewijs en niet opgeslagen in het onderzoeksrapport. Ook hier geldt dat alleen openbare informatie wordt ingezien.

Zorg & Inkomen:
Binnen Zorg & Inkomen raadplegen wij openbare pagina`s op social media in het kader van (fraude-)onderzoeken. De accounts die we gebruiken zijn anoniem om niet herleidbaar te zijn en voor de veiligheid van onze medewerkers. Vanuit de accounts die gehanteerd worden, worden geen vriendschapsverzoeken verstuurd, wordt er niet gemengd in groepen en wordt enkel openbaar toegankelijke informatie bekeken. Deze aanpak wordt gehanteerd indien het noodzakelijk is, dat wil zeggen bij een concrete aanleiding waarbij andere methoden niet voldoende opleveren. Het gaat hier om een paar honderd raadplegingen per jaar. Wat er uit dit onderzoek naar voren komt, wordt volgens de regels van het bewijsrecht vastgelegd in de onderzoeksrapport en bewaard conform de Archiefwet. Deze vorm van onderzoek is in bezwaar en beroepsprocedures meerdere malen door rechters getoetst en akkoord bevonden.

In bovenstaande beschrijvingen van de inzet van accounts die anoniem gebruikt worden, zien we de afweging tussen het uitvoeren van de wettelijke taak van de gemeente door het doen van onderzoek online, het beschermen van onze medewerkers en de privacy belangen van de burger. We vinden deze werkwijze proportioneel doordat een minimale hoeveelheid (openbare) gegevens online verzameld wordt, op het moment dat andere bronnen geen uitsluitsel kunnen geven.

2. *Is het college het met ons eens dat als overheden mensen via nepaccounts volgen dit wantrouwen verder toeneemt, en dat dit niet past bij een open en weerbare samenleving waar mensen en overheid elkaar kunnen vertrouwen?*

Open en Weerbaar kent binnen Nijmegen twee speerpunten. Het optimaal gebruiken van data op een ethische manier. Bij het eerste aspect, open, denken wij aan het gebruik van data uit open bronnen, bijvoorbeeld sensoren of vrij

toegankelijke informatie. Bij het tweede aspect, weerbaar, gaat het om het transparant zijn over het gebruik van data en het waarborgen van privacy. Nijmegen volgt haar burgers niet heimelijk noch structureel en wil open zijn over de manier waarop de functioneel anonieme accounts gebruikt worden. Daarmee delen we niet de conclusie dat het gebruik van deze anonieme accounts direct leidt tot een toenemend wantrouwen.

3. *Wat is de opvatting van dit college over het inzetten van nepaccounts door lokale overheden, of aan de overheid gerelateerde organisaties (niet zijnde politie of inlichtingendiensten), om burgers in het geheim mee te volgen?*

De gemeente voert taken uit in het belang van haar inwoners. De nadruk ligt op wederzijds vertrouwen tussen de burger en de gemeente in samenwerking. Dit betekent niet dat wij naïef mogen zijn. Van ons wordt terecht verwacht dat wij onze burgers beschermen, alert zijn op signalen en zorgen dat fraude niet loont. Hierbij kunnen wij niet volledig afhankelijk zijn van signalen van politie, inlichtingendiensten of wat de inwoner zelf verklaart, omdat de gemeente eigen taken heeft in het bestrijden van fraude. Wij maken daarvoor onder andere gebruik van openbare informatie op social media kanalen. Bij het opzoeken van informatie zorgen wij er voor dat dit binnen de wettelijke kaders gerechtvaardigd is, door ons te beperken tot gerichte, incidentele zoekvragen waar we een concrete aanleiding voor hebben. Zoals ook bij 2 aangegeven volgt Nijmegen haar burgers niet heimelijk noch structureel. Het college acht het inzetten van deze accounts onder deze randvoorwaarden gerechtvaardigd. Uiteraard beoordelen we als gemeente regelmatig opnieuw of het gebruik van deze accounts noodzakelijk is.

4. *Kan het college in meer detail aangeven op welke wijze de functionaris persoonsgegevens hierbij betrokken is, en of er een draaiboek is dat hierbij gevolgd wordt? Als dit laatste niet het geval is, en het college voornemens is nepaccounts in de toekomst te blijven gebruiken, kan hiervoor dan een draaiboek worden ontwikkeld en kan dit draaiboek aan onze raad worden voorgelegd?*

De wijze van betrokkenheid van de Functionaris voor de Gegevensbescherming wordt, vanwege de onafhankelijke positie van de FG binnen de organisatie, door de FG zelfstandig bepaald. De FG is een onderzoek naar het gebruik van functioneel anonieme accounts, en de borging van de rechten van betrokkenen daar bij, gestart door per afdeling een DPIA (Data Protection Impact Assessment) uit te laten voeren naar het gebruik van deze accounts. De FG zal deze DPIA`s toetsen. We wachten de conclusies van dit onderzoek af. Bij het gebruik van dit soort gevoelige gegevens is het uitvoeren van een DPIA gewenst en wordt hier door de FG om verzocht. Gezien het feit dat de FG korter in functie is dan dat deze verwerkingen bestaan zijn nog niet alle verwerkingen getoetst.

5. *Is het college het met ons eens dat inwoners het recht hebben te weten welke informatie er over hen wordt verzameld door overheden (waarbij uitzonderingen mogelijk zijn voor politie en inlichtingendiensten), en dat deze openheid per definitie niet te combineren is met het gebruik van valse profielen? En zo niet, wil het college haar opvattingen hierover dan toelichten, evenals over hoe mensen toestemming kunnen verlenen of intrekken over het opslaan van verkregen persoonlijke informatie?*

Omdat wij, zoals eerder aangegeven, informatie verzamelen binnen onze wettelijke taken, is dat de grondslag voor ons onderzoek en het opslaan van informatie.

Onze taken brengen naar hun aard soms met zich mee dat onderzoeken plaatsvinden zonder medeweten van de betrokken inwoner. Informeren vooraf zou onze controlemechanismen zinloos maken. Onderzoek zonder toestemming of medeweten vooraf kan noodzakelijk zijn, maar moet worden omgeven door waarborgen. Een van die waarborgen zijn de rechten van degene van wie de gegevens worden verwerkt. We menen dat die rechten in onze werkwijze voldoende gewaarborgd zijn. Het is echter aan de FG om hier in de onder 3 genoemde beoordelingen een oordeel over te vellen.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders van Nijmegen

mr. drs. A.H. van Hout	drs. H.M.F. Bruls
gemeentesecretaris	burgemeester